

eerder grootschalige organisaties, terwijl hier later als gevolg van het inleveren van radio's en het afsnijden van de normale stroomvoorziening juist kleinschaligheid weer de bovenaan ging voeren.

Wat de vorm betreft, wordt Klumpers dissertatie ontsierd door honderden zetfouten, slecht Nederlands, veel onvertaald sociologenjargon (de Me- and I-component, Mitmenschen, Fremdbestätigung, internal reality, etc), eindeloze herhalingen, open deuren, slordige annotaties en in totaal maar liefst 133 pagina's citaten, waarin voor niet-historici vaak onbekende begrippen (zoals crosser, BVL, CDK, Z-kaarten en TD) zonder enige toelichting voorkomen. De richtlijnen die Klumper aan het slot van zijn dissertatie geeft voor een toekomstige vorm van sociale verdediging zijn voor discussie vatbaar.

B.G.J. de Graaff

G. Durant, *Minister van Staat Gaston Eyskens. Een biografie* (Zelev: Reynaert, 1983, 320 blz., BF498,—, ISBN 90 310 0558 4).

Wie het verhaal van de Belgische politiek na de bevrijding overziet, wordt niet getroffen door veel indrukwekkends. Het parlementaire leven wordt geteisterd door wat men in België 'middelmatisme' noemt. Een ingeboren afkeer van planning op langere termijn wordt slechts ten dele goedge maakt door een natuurlijk talent voor improvisatie. En de drie grote dramatische episodes die zich sinds 1944 hebben voorgedaan, lijken 'post factum' meer op kolossale stormen in glazen water dan op iets anders.

Gedacht wordt hier dan eerst aan de koningskwesitie, die werd opgelost door de troonsbestijging van Boudewijn I. Vervolgens aan de schoolstrijd, ietwat een revanche van de katholieke rechterzijde. Tenslotte aan de bijna algemene werkstakingen van december 1960/januari 1961. Het merkwaardige in deze drie gevallen is, dat de opeenvolgende regeringen later een beleid hebben gevoerd, alsof er in de woelige dagen niets gebeurd, was. Rechts heeft de nieuwe koning aanvaard, evenals links. De schoolwet-Collard is ongeveer realiteit geworden, met katholieke medewerking. De befaamde 'Eenheidswet' van Eyskens 'loi unique', - door de linkerzijde 'loi inique' genoemd, - is rustig toegepast, ook door socialistische ministers. Drie strovuren, waarna het leven zijn gang hervat. Slechts enkele figuren steken met kop en schouders boven dit alles uit. Een liberale Waal als Jean Rey, een socialistische Brusselaar als Paul-Henri Spaak en dan de Vlaming Eyskens. Gustaaf Durant heeft ons een waardevolle politieke levensbeschrijving van hem gegeven. Een goed stuk documentatie.

Het is duidelijk, dat de auteur geen historicus is. Zijn boek is meer een chronologisch relaas dan een echte analyse. Men vindt hier niet een studie over de Belgische politiek, met Eyskens als middelpunt, maar, omgekeerd: een persoonlijke levensgeschiedenis, met het politieke leven als decor. Met name de drie bovengenoemde explosies worden niet verklaard vanuit hun achtergronden, maar enkel vermeld om de hoofdrol sterker te doen uitkomen. Toch zou een minder vlakke beschrijving juist die hoofdpersoon des te duidelijker hebben doen uitkomen. Eyskens, immers, heeft zich maar zeer ten dele laten meeslepen door de passies van het ogenblik, al kon hij dat, tegenover zijn partij, niet steeds tot uiting brengen. Hij doorzag het kunstmatige van de herries, wachtte onverzettelijk tot de hartstochten bedaarden en zette dan consequent door wat hij als noodzakelijk beschouwde. De lezer raakt hiervan onder de indruk, niet door de tekst van Durant, maar door de feiten die voor zichzelf spreken. Het laatste hoofdstuk, 'De mens en zijn werken', bevat

RECENSIES

slechts een luttele zeven bladzijden en brengt weinig nieuws. Maar, nog eens, we moeten dankbaar zijn voor het vlijtig verzamelde materiaal. Wie er kennis van neemt, kan niet anders dan concluderen, dat met Gaston Eyskens iemand van grote allure aan het roer heeft gestaan. Iemand, die hardnekkig trouw is geweest aan enkele fundamentele beginselen, en ze in werkelijkheid heeft omgezet, dankzij grote welsprekendheid en tactische soepelheid.

Welke waren die grondbeginselen? Ten eerste: gehechtheid aan het Vlaamse ontvoogdingsproces, zonder te vervallen in eng nationalisme en met inachtneming van de Belgische realiteit. Ten tweede: onvoorwaardelijke erkenning van het feit, dat men een bepaalde staat kon dienen en toch geloven in de noodzaak van transnationale verbanden. Eyskens was (en zijn zoon, de huidige minister, is) een warm voorstander van Benelux en de Europese Gemeenschap. Ten derde: de zekerheid dat men heden ten dage geen land kan leiden zonder dat men een grondige kennis heeft van de moderne economie en haar onontkooombaarheden. Ten vierde: verknochtheid aan de Leuvense Katholieke Universiteit, nu geheel Nederlandstalig, met als consequentie, dat men niet slechts goede, telkens vernieuwde lessen moet geven, maar ook een deskundige, vaderlijke hulp moet zijn voor de studenten. Ten vijfde: de nuchtere levensles, dat men de boog niet moet overspannen, aangezien ontspanning, recreatie en het gezinsleven hun eisen stellen waaraan niemand ontsnapt zonder schade te lijden aan zijn ziel en ... tenslotte ook aan zijn werk.

H. Brugmans

Ch. van Esterik, J. van Tijn, *Jaap Burger. Een leven lang dwars. Een politieke biografie* (Amsterdam: Bert Bakker, 1984, 317 blz., f29,50, ISBN 90 351 0021 1).

Een beetje auteur mag er geen moeite mee hebben om een pakkend boek te schrijven over de socialist Jaap Burger (geb. 1904). Borg voor stof met een meer dan gemiddelde opwindende lading staat namelijk de combinatie van politieke carrière en karakter. Onstuimig, geen liefhebber van compromissen, voorkeur voor duidelijkheid en rauw in de mond. Dat is Burger ten voeten uit, maar stelt men zich een politiek leider van formaat aldus voor? Immers wie onvoldoende tact en maat aan de dag legt, eindigt in de politieke strop. Dat lot is Burger dan ook tot tweemaal toe beschoren geweest, maar even zovele malen volgde de wederopstanding.

De entree in de politiek maakte Burger pas tijdens de oorlog. Dat hij Engelandvaarder was, kwalificeerde hem in de ogen van Wilhelmina voor het ministerschap. Zij drong hem op aan Gerbrandy, die niets naliet om hem het leven zuur te maken. Doordat hij echter weldra ook Wilhelmina hevig teleurstelde door niet naar haar pijpen te dansen, werd hij weer met vereende krachten van het ministerschap afgeholpen. In 1952 werd Burger voorzitter van de PvdA-fractie in de Tweede Kamer. Hij stelde zich in die hoedanigheid meer tegenover dan naast de brede-basis-kabinetten van Drees op. Volgens hem moesten de socialistische ministers vanwege de numerieke meerderheid van de confessionelen te vaak het onderspit delven en deden zij dat ook te gemakkelijk, zodat van het eigen programma te weinig gerealiseerd werd. Het einde van de rooms-rode samenwerking in 1958 betreurde Burger geenszins en hij heeft er zelfs bewust naar toe gewerkt. Als leider van de oppositie heeft hij het na 1958 nog een paar jaar uitgehouden, totdat hij in 1962 op weinig verheffende wijze aan de kant werd geschoven. De PvdA, op papier een volkspartij, was in de praktijk een arbeiderspartij gebleven en daarbij paste Burger met zijn voorkeur voor het